

‘Binding van studenten aan de regio Zeeland’

‘Binding van Studenten aan de Regio Zeeland’

Een onderzoek onder HZ & Scalda-studenten naar leefbaarheid in Zeeland

Een project gesubsidieerd door de provincie Zeeland, ‘Zeeland in Stroomversnelling: Vestigingsklimaat’

Aan dit onderzoeksproject hebben onderstaande personen bijgedragen:

Onderzoeksactiviteiten

Dr. Kalina Mikolajczak-Degrauwe, onderzoeker HZ Lectoraat Healthy Region

Harm IJben, onderzoeker Kenniscentrum Kusttoerisme

Dr. Ingrid Snijders, onderzoeker HZ Lectoraat Healthy Region

Johan Klok, informatiespecialist Scalda

Communicatie & PR

Eugène de Kok, communicatieadviseur HZ Onderzoek

Dieuwertje Gillissen-de Mul, communicatie Scalda

Organisatie

Marc Cardon, namens Scalda

Dr. Ingrid Snijders, namens HZ University of Applied Sciences, projectleiding

Met dank aan de provincie Zeeland, gemeente Middelburg en gemeente Vlissingen, & HZ Nexus

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
1.1. Centrale vraag	4
1.2 Doel en belang	4
1.3 Aanpak	5
2. Resultaten	6
2.1 Literatuurstudie	6
2.2 Focusgroepdiscussies	7
2.3 Vragenlijsten	9
2.4 Interviews	13
3. Conclusies	16
4. Aanbevelingen	20
5. Publiciteit	22
6. Referenties	23
7. Bijlagen (link)	24

1. INLEIDING

Werken aan een steeds beter Zeeland is de provinciale ambitie, zoals geformuleerd in het Coalitieakkoord 2019-2023 'Samen verschil maken'. Voor het Zeeuwse bedrijfsleven en de decentrale overheden staat structuurversterking hoog op de agenda met als belangrijk aandachtspunt de behoefte aan goed, gekwalificeerd personeel. Hoewel er goede regionale initiatieven worden ondernomen om studenten en alumni te boeien en binden aan de regio, via bijvoorbeeld ROOTZZ en Expat Zeeland, zijn er nog steeds te veel onvervulde vacatures (zie voor een toelichting bijlage 1 Overzicht uitstroom HZ-studenten, TWZ Uitstroomrapport, 2019 uit projectvoorstel).

Studenten die een studie in Zeeland volg(d)en besluiten vaak na hun studie de regio te verlaten. Dat heeft naast het weglekken van kennis en expertise gevolgen voor onder meer de samenstelling van de Zeeuwse samenleving.

Tot op heden is onduidelijk waarom nationale en internationale studenten die gaan afstuderen zich willen verbinden aan de regio en welke leefbaarheidswensen zij hebben.

Leefbaarheid van een regio kan bepalend zijn voor de keuze van iemand om zich te vestigen op een bepaalde plaats (Leidelmeijer, 2012). Verschillende factoren kunnen daarbij van belang zijn zoals op fysiek, sociaal of economisch vlak. Uit onderzoek blijkt echter dat in Zeeland het voorzieningenniveau achter blijft bij het gemiddelde voorzieningenniveau in Nederland (Leefbaarometer; Leidelmeijer et al., 2019). Nieuwe inzichten zijn daarom nodig om de leefbaarheid in Zeeland onder bijna/pas afgestuurde studenten te onderzoeken. Dit onderzoeksproject gaat hier verder op in.

1.1. Centrale vraag

Om inzicht te krijgen in de beweegredenen van HZ- en Scalda-studenten waar zij zich na hun studie willen vestigen, rijst de centrale vraag:

Welke leefbaarheidsindicatoren zijn voor (bijna) afgestudeerde studenten HZ en Scalda van belang voor de keuze om zich wel of niet in de regio Zeeland te vestigen na hun afstuderen?

1.2. Doel en belang

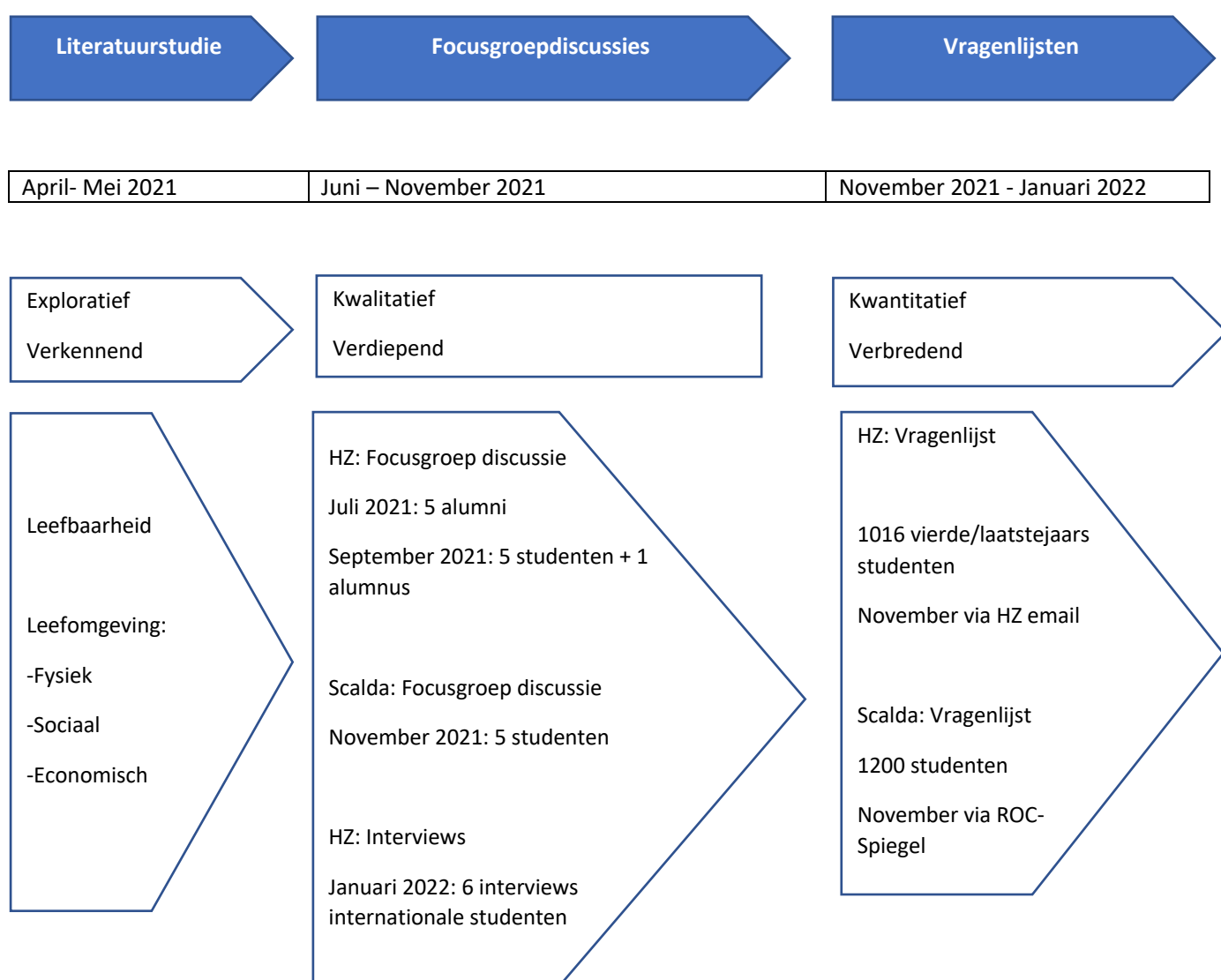
Met dit inzicht wordt voorzien in een actueel beeld van de ervaren leefbaarheid in de regio Zeeland door potentiële jonge professionals (in dit project, laatstejaars HZ- en Scalda-studenten). Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten en het regionale bedrijfsleven krijgen daarmee informatie over de behoeftes van jonge professionals ten aanzien van hun keuze zich te vestigen in de regio en daar werkzaam te willen zijn. De uitkomsten van het huidige onderzoek voegen waarde toe aan het inzicht hoe de regio aantrekkelijk(er) gemaakt kan worden ten aanzien van de leefomgeving die jonge professionals belangrijk vinden. Deze ideeën kunnen daarmee ten goede komen aan de sociaaleconomische structuurversterking van Zeeland.

1.3 Aanpak

Om een antwoord te kunnen geven op de centrale vraag is ervoor gekozen om via kwalitatieve en kwantitatieve invalshoeken informatie te verzamelen. Dat is gedaan aan de hand van een verkennende literatuurstudie naar leefbaarheid. Op basis van deze studie is er een lijst met indicatoren gemaakt die belangrijk kunnen zijn voor de keuze van studenten om zich al dan niet te vestigen in de regio Zeeland na hun afstuderen. Om deze verder te toetsen zijn focusgroepdiscussies gehouden onder studenten en alumni van HZ en Scalda. De input van de focusgroepdiscussies diende voor de ontwikkeling van een vragenlijst die werd uitgezet onder nationale HZ- en Scalda-studenten.

In figuur 1 zijn de onderzoeksactiviteiten aangegeven. Hierbij wordt inzichtelijk gemaakt hoe de verschillende onderzoeksactiviteiten zich verhouden tot en voortborduren op elkaar.

Figuur 1. Overzicht opbouw onderzoeksactiviteiten

2. RESULTATEN

2.1. Literatuurstudie

Via een verkennende literatuurstudie en omgevingsanalyse is gezocht naar eerdere studies en projecten rondom leefbaarheid (onder jongvolwassenen). Hiervoor is via Google, Google Scholar en Web of Science gezocht naar (semi-)wetenschappelijke onderzoeken (in Nederland) die ingaan op vestigingsklimaat en/of leefbaarheid. Ook is er gezocht naar voorbeelden van initiatieven rondom leefbaarheid.

Hieruit blijkt dat in de internationale literatuur het begrip 'liveability' leidend is, oftewel 'leefbaarheid'. Dit bestaat uit verschillende factoren zoals de feitelijke kenmerken van de leefomgeving, bijvoorbeeld voorzieningen, veiligheid, huisvesting, socioculturele omgeving en onderwijs/loopbaanperspectief (gebaseerd op het Liveability report van Leidelmeijer et al., 2019, 2011).

Leefbaarheid kan dan worden opgedeeld in drie gebieden: fysieke, sociale en economische woonomgeving en kan daarmee een instrument zijn om te meten hoe aantrekkelijk of geschikt een plek is om daar te gaan wonen en werken. De drie dimensies hebben we in dit onderzoek op basis van de literatuurstudie onderverdeeld in indicatoren zoals infrastructuur, natuur, sportfaciliteiten, sociale verbinding en carrièreperspectief.

De huidige ontwikkelingen op de Nederlandse arbeidsmarkt laten ook zien dat in het bedrijfsleven de voertaal soms Engels is of (gedeeltelijk) wordt. Voor internationale studenten is taal en beschikbare informatie in het Engels essentieel om zich te oriënteren op en bepalend voor het vestigen in een bepaalde plaats (Nuffic, Make it in the Netherlands, 2020).

Andere onderzoeken – voor zover ons bekend – die ingaan op regionale binding bestaan met name uit bewonersonderzoeken, zijn uitsluitend kwalitatieve studies onder jongvolwassenen of afgeleide gegevens uit grotere onderzoeken waarvan jongvolwassenen en/of studenten slechts een deelgroep waren.

De gegevens uit de verkennende literatuurstudie hebben geleid tot een conceptueel model (zie figuur 2).

Figuur 2. Conceptueel model

Leefomgeving		
Fysiek	Sociaal	Economisch
<i>Voorzieningen</i> - Natuur - Sport - Cultuur - Uitgaan - Religie - Infrastructuur	- Samenhang/Cohesie - Status/Imago - Veiligheid	- Carrièreperspectief - Salaris

In het model zijn drie dimensies opgenomen: fysieke, sociale en economische leefomgeving. Deze dimensies zijn verder vertaald naar indicatoren. Deze indicatoren zijn opgesteld aan de hand van de verkennende literatuurstudie. In dit project werd bij de fysieke leefomgeving voorzieningen toegepast, onderverdeeld in natuur, sport, cultuur, uitgaan, religie en infrastructuur. Bij de sociale leefomgeving is dat gedaan naar samenhang/cohesie, status/imago en veiligheid. Tot slot is bij de economische leefomgeving carrièreperspectief en salaris opgenomen. De elf indicatoren waren het vertrekpunt voor de focusgroepdiscussies.

2.2. Focusgroepdiscussies

De resultaten uit de focusgroepdiscussies geven een verdieping op de drie dimensies die uit de verkennende literatuurstudie naar voren zijn gekomen. De focusgroep discussies zijn gehouden onder:

- HZ-alumni
- HZ-studenten
- Scalda-studenten

Aan de hand van een aantal vragen is via een interactieve sessie bij HZ en Scalda een groep studenten c.q. alumni bevraagd (zie figuur 1). De sessie bestond uit een aantal activiteiten: schrijven, zoeken, rangordening aanbrengen en discussiëren. Allereerst werd aan de respondenten gevraagd om individueel antwoord te geven op de vraag en vervolgens daarop te reflecteren. Daarna werden in groepsverband de antwoorden besproken. Dat leidde soms tot aanpassing van de meningen of aanvullingen. Vervolgens werd er gevraagd naar de belangrijkste leefbaarheidsindicatoren die aanwezig zouden moeten zijn op de plek waar men zich na de studie wil vestigen. Hiertoe hebben de respondenten in groepsverband kaartjes neergelegd. Vervolgens werd er gevraagd naar een volgorde van belang. Tot slot werd gevraagd of de regio Zeeland voldoet aan deze indicatoren. De antwoorden in de groep zijn telkens besproken om te bezien of er consensus was of juist niet. De discussie werd gevoerd aan de hand van vragen die getoond en besproken werden via een presentatie en kaartjes die elke respondent kon kiezen met daarop de elementen: ontmoeting/uitgaan, sport, cultuur, natuur, religie, infrastructuur, samenhang/cohesie, status/Imago, veiligheid, salaris en carrièreperspectief; oftewel de leefbaarheidsindicatoren die uit de literatuurstudie naar voren zijn gekomen. In eerste instantie hebben de respondenten individueel de vragen beantwoord en daarop gereflecteerd. Daarna is dat herhaald met de gehele groep om te bezien of er consensus was. In bijlage 2 is een voorbeeld opgenomen van één van de PowerPoint-presentaties die is gebruikt tijdens de focusgroepdiscussies.

Aan de hand van de volgende opzet zijn de focusgroep discussies gevoerd, zie tabel 1 op de volgende bladzijde.

Tabel 1. Overzicht opzet focusgroepdiscussies

	Vragen/Onderdelen
Individueel schrijven	- Welke voorzieningen zijn voor jou van belang om je vrije tijd in te vullen? - Welke andere behoeften heb je als het gaat om een plaats waar jij je wilt vestigen? <i>Reflectie per deelnemer</i>
Individueel zoeken	- Welk(e) thema('s) is (/zijn) voor jou belangrijk bij het vestigen in een plaats? (In de vorm van kaarten selecteren) - Rangschikken van verzamelde kaarten naar mate van belang - Welke (bekende) plaats voldoet aan jouw individuele wens (In het licht van de gerangschikte thema's)
Groepsgewijs	- Rangschikken van verzamelde kaarten naar mate van belang - In welke mate voldoet Zeeland als regio (in het licht van de gerangschikte thema's)?

In de drie focusgroepen werden de verschillende elementen genoemd als belangrijk om aanwezig te zijn in regio of op de plek waar men zich gaat vestigen zoals uitstraling van de stad, werk op fietsafstand, betaalbare huizen en veiligheid. De leefbaarheidsindicatoren die van belang zijn voor de vestiging in een regio zijn:

- Supermarkten dichtbij
- Horeca (zoals Domino's/Starbucks)
- Uitstraling stad
- Natuur
- Goede medische hulp
- Aanwezigheid van scholen/universiteit
- Goede werkgelegenheid
- Sportfaciliteiten
- Strand
- Werk op fietsafstand
- Winkels
- Goede fietspaden
- Mountainbikemogelijkheden
- Inspirerende werkomgeving
- Betaalbare huizen
- Belevenis
- Activiteiten en evenementen
- Toegankelijkheid
- Veiligheid
- Nabijheid bus
- Salaris
- Carrièreperspectief
- Goede arbeidsvoorwaarden

Uit één van de focusgroepen werd als toevoeging op de leefbaarheidsindicatoren 'aanwezigheid van vrienden' genoemd. Hoewel dit geen voorziening is, zou deze wel onder samenhang/cohesie geplaatst kunnen worden. Ook werd in een focusgroep aangegeven: gemakkelijk parkeren aan huis, kindvriendelijke buurt en niet te toeristische omgeving, zoals in de zin van drukte en overlast van parkeren. Tot slot werd in een andere focusgroep ook 'aanwezigheid van een 'bibliotheek' genoemd.

Onderdelen die in de focusgroepdiscussies niet zijn gekozen als belangrijk zijn: salaris, cultuur en religie in focusgroep 1, religie in focusgroep 2. Alle kaarten van leefbaarheidsindicatoren zijn gekozen in focusgroep 3.

2.3. Vragenlijsten

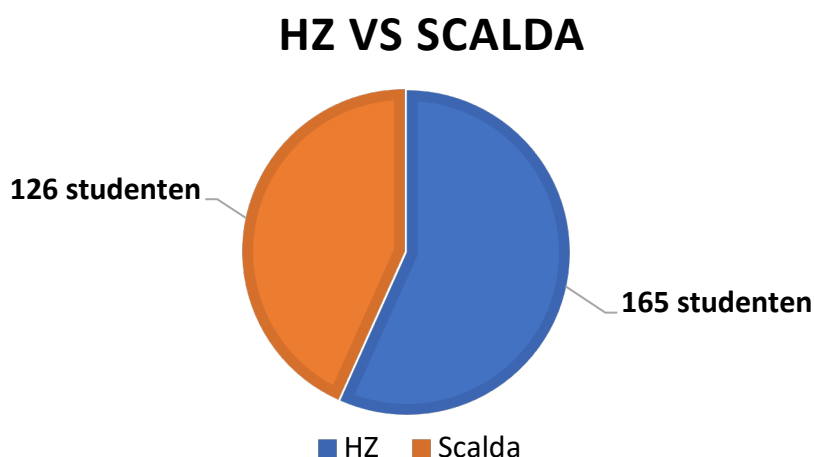
Met input uit de focusgroepdiscussies zijn de indicatoren verwerkt tot een vragenlijst. Hiermee wilden we de resultaten uit de focusgroep valideren door onder een grotere groep respondenten te testen of de indicatoren van belang zijn en zo ja, in welke mate.

Deze vragenlijst is getest onder een aantal personen die niet tot de doelgroep behoren, maar qua leeftijd wel aansluiten. Hieruit zijn kleine aanpassingen naar boven gekomen, zoals de volgorde van vragen en omwille van interpretatie formulering van vragen.

Om mogelijke verbanden te kunnen vinden, zoals tussen de resultaten van leefbaarheidsindicatoren en onderscheid naar geslacht, leeftijd of woonplaats. De vragenlijst is opgenomen in bijlage 3.

In figuur 4 is de response aangegeven van de studenten die hebben gereageerd op de vragenlijst. Het gaat om 165 HZ-studenten en 126 Scalda-studenten. Deze is gebruikt voor de analyses. Van dit sample is 41,4% vrouw en 58,3% man en 3,4 % niet woonachtig in Zeeland tijdens de studie (zie voor achterliggende informatie bijlage 4 Steekproefbeschrijving).

Figuur 4. Samenstelling respondenten

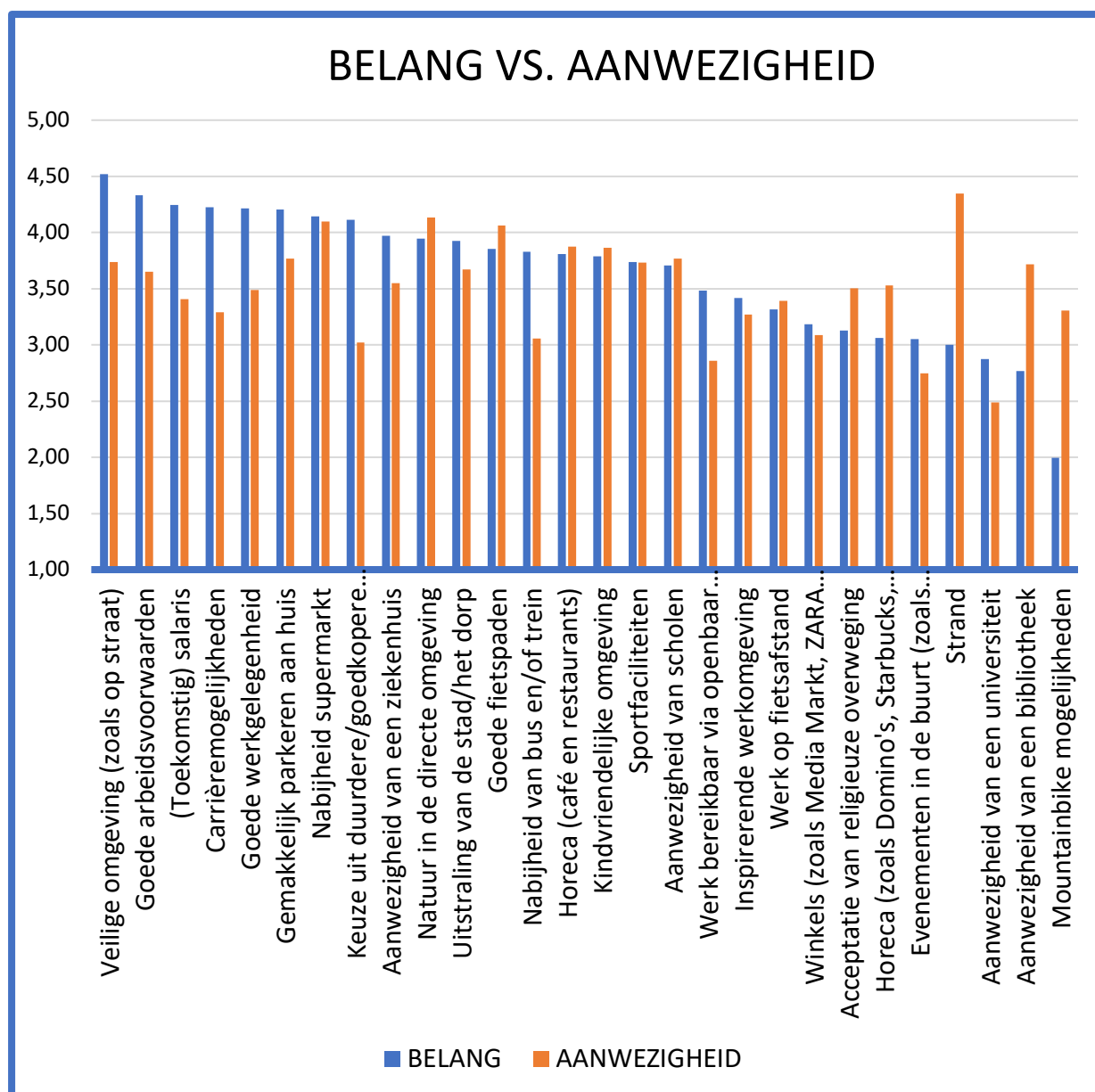
Op basis van de drie focusgroepdiscussies zijn de indicatoren verder uitgewerkt. Dit zijn alle items die minstens één keer vernoemd werden door de respondenten. In tabel 2 zijn de belangrijkste en minst belangrijke indicatoren per leefomgeving (fysiek, sociaal en economisch) opgenomen.

Tabel 2. Overzicht van belang indicatoren o.b.v. focusgroepdiscussies

	Belangrijkste indicatoren	Minst belangrijke indicatoren
<i>Leefomgeving</i>		
Fysiek	Betaalbare huizen Gemakkelijk parkeren aan huis Dicht bij supermarkt Dicht bij ziekenhuis	Strand Horeca (zoals Domino's, Starbucks) Aanwezigheid universiteit Aanwezigheid bibliotheek
Sociaal	Veiligheid	Evenementen
Economisch	Goede arbeidsvoorwaarden Salaris Carrièremogelijkheden	-

In figuur 5 is het belang van de indicatoren aangegeven en daarnaast de aanwezigheid van indicatoren in de beleving van jonge professionals. Hieruit blijkt dat er verschillen zijn daartussen.

Figuur 5. Belang indicatoren versus aanwezigheid

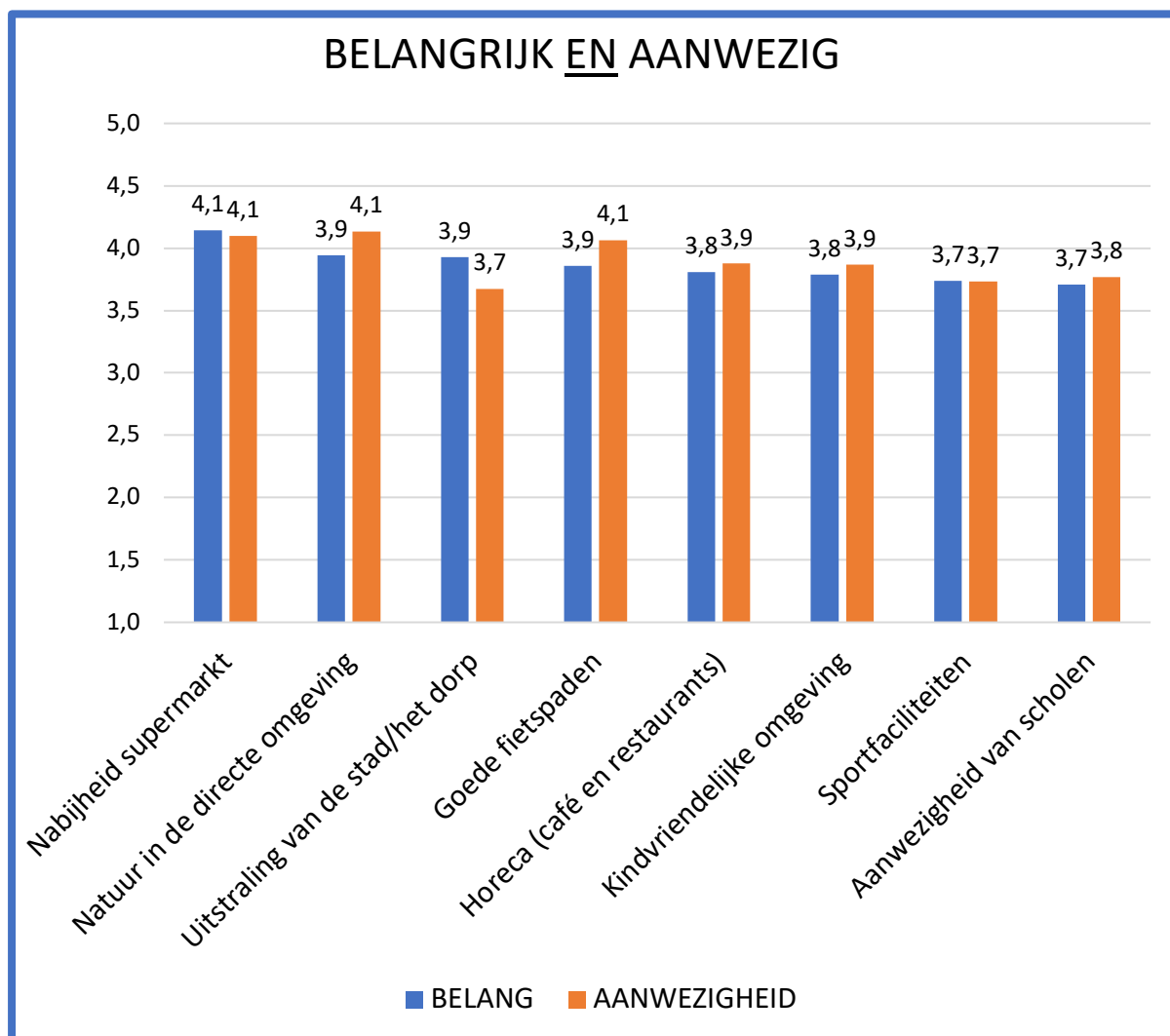
Noot: In blauw is het belang van elke indicator aangegeven, in oranje de aanwezigheid van de indicatoren vanuit de perceptie van de student/alumnus. De indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Zeer onbelangrijk) tot 5 (Zeer belangrijk) voor belang; de indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Voldoet helemaal niet) tot 5 (Voldoet helemaal wel) voor aanwezigheid in Zeeland.

De resultaten geven aan dat met name de economische leefomgevingsindicatoren van belang zijn voor studenten, maar dat deze nog onvoldoende aanwezig zijn. Ook sommige fysieke leefomgevingsindicatoren zoals veiligheid, gemakkelijk parkeren aan huis en keuze uit woningen, worden aangegeven als belangrijk, maar zijn in onvoldoende mate aanwezig in Zeeland.

Waar is Zeeland goed in?

In figuur 6 zijn de belangrijkste indicatoren aangegeven waarop Zeeland hoog scoort. In de beleving van studenten lijkt een aantal factoren aanwezig te zijn in Zeeland, zoals nabijheid van een supermarkt, natuur in de directe omgeving en uitstraling van de stad of het dorp. Het belang dat daaraan wordt gehecht is veelal nagenoeg gelijk, behalve voor uitstraling van de stad. Daarin blijft de aanwezigheid achter ten opzichte van het belang.

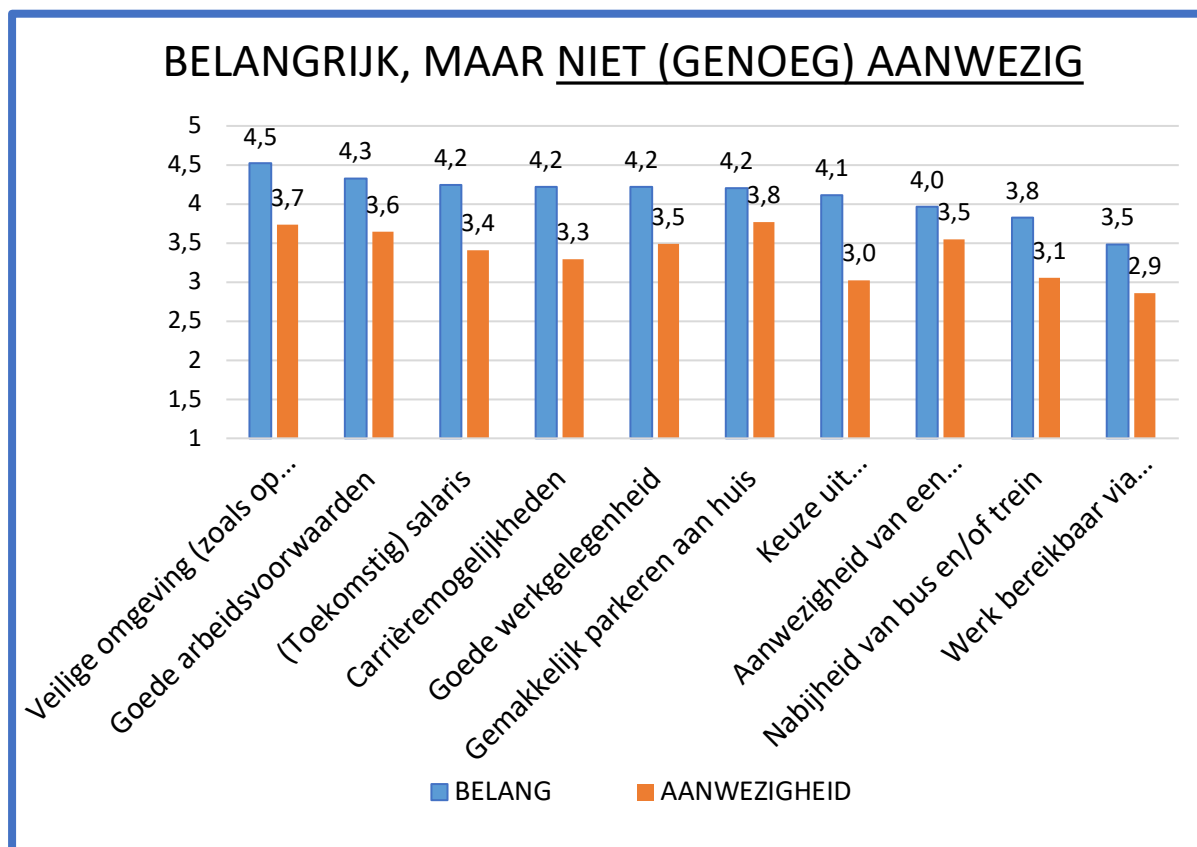
Figuur 6. Belang van indicatoren versus aanwezigheid

Waar kan Zeeland verder uitbouwen?

Uit de resultaten blijkt dat er een aantal indicatoren wordt aangemerkt als belangrijk, maar dat deze onvoldoende aanwezig zijn. In figuur 5 zijn deze opgenomen.

Figuur 5. Belangrijke indicatoren die onvoldoende aanwezig zijn

De indicatoren die in de perceptie van jonge professionals hoog scoren in mate van belang, maar qua aanwezigheid nog achterblijven in Zeeland zijn veiligheid, goede arbeidsvoorwaarden, salaris, carrièremogelijkheden, goede werkgelegenheid, gemakkelijk parkeren aan huis, keuze uit woningen, nabijheid van bus en/of trein en of het werk bereikbaar is via openbaar vervoer.

2.4. Interviews

Tot slot is een aantal interviews afgenomen onder internationale studenten. Deze groep kan worden gezien als een subgroep onder jonge professionals door hun afkomst, taal en oriëntatie op en kennis van Zeeland.

De interviews begonnen met de vraag aan de deelnemers welke voorzieningen en diensten essentieel zijn voor hun vrijetijdsbesteding in hun toekomstige woongebied. Vitale factoren voor vrijetijdsbesteding waren voor de deelnemers infrastructuur en natuur. Deze factoren werden door drie van de vijf deelnemers genoemd. Kritische secundaire behoeften waren ontmoetingsplaatsen/uitgaan en structurele infrastructuurelementen zoals openbaar vervoer en centralisatie van essentiële diensten en voorzieningen. Deze factoren werden door twee van de vijf deelnemers genoemd.

Na het geven van freestyle antwoorden werden de keuzes van de deelnemers beperkt tot leefbaarheidsfactoren die eerder in de focusgroepen van de nationale studenten waren vastgesteld. Internationale studenten moesten kaarten selecteren die belangrijk waren voor hun keuze van de plaats waar zij na hun studie zouden gaan wonen en werken.

Daarbij waren de arbeidskansen en het salaris meestal de meest doorslaggevende factor bij de beslissing waar te gaan wonen. Vier van de vijf deelnemers plaatsten arbeidskansen/salaris op plaats nummer één. De rangorde van ontmoetingsplaatsen/uitgaan varieerde; het punt stond echter op de prioriteitenlijst van vier van de vijf deelnemers. Een soortgelijk resultaat werd aangetroffen in de enquêtes onder nationale studenten. In het algemeen lijken de meeste nationale en internationale alumni bij de keuze van hun toekomstige woonplaats voorrang te geven aan economische mogelijkheden boven factoren in verband met vrijetijdsbesteding.

Naast de bestaande leefbaarheidsfactoren stelden drie van de vijf respondenten voor om 'mentaliteit en houding' toe te voegen. Internationale studenten willen verhuizen naar een gebied waar de mensen open en (internationaal) vriendelijk zijn. Internationale studenten en alumni willen met name wonen op een plek waar mensen willen interacteren zonder stereotypen gebaseerd op interculturele verschillen. Faciliteiten en diensten die in de Engelse taal worden aangeboden bieden een eerste uitkomst om in contact te komen binnen de leefomgeving.

De internationale deelnemers waren het erover eens dat ze zichzelf wel in grotere steden zouden zien wonen dan die in Zeeland. Vier van de vijf deelnemers gaven aan dat ze geïnteresseerd zouden zijn in Nederlandse steden in Zuid-Holland (bijv. Rotterdam, Den Haag, Leiden), Noord-Brabant (bijv. Breda) en Limburg (bijv. Maastricht). Vijf van de vijf mensen waren geïnteresseerd in een verhuizing naar een grotere stad vanwege de betere (internationale) arbeidsmogelijkheden. Drie van de vijf deelnemers noemden ook de grotere diversiteit en de mondiale gemeenschap als pluspunten van grotere steden.

Over het algemeen waren de mensen die zich konden voorstellen in Zeeland te blijven alumni met een vooraf opgebouwd sociaal netwerk bijvoorbeeld via vrienden, partner, familie van partner in de regio en/of die direct na hun studie een passende baan in Zeeland hadden gevonden. De deelnemers die wilden vertrekken, waren voornamelijk studenten in het laatste jaar van hun studie die ofwel hun opties in de bredere wereld nog wilden verkennen voordat ze zich vestigden, ofwel dachten dat Zeeland geen kansen op werk in hun interessegebied kon bieden. Drie van de vijf mensen gaven de voorkeur aan Middelburg als woonplaats in Zeeland vanwege de betere winkelinfrastructuur, structurele infrastructuur en meer ontmoetingsplaatsen/uitgaansmogelijkheden dan andere steden of dorpen in Zeeland.

Drie van de vijf deelnemers, de mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn, merkten op dat Zeeland er baat bij zou hebben om internationaal vriendelijk(er) te worden. Uit de interviews met internationale studenten werd gesuggereerd dat gemeenten in Zeeland zichzelf aantrekkelijker zouden kunnen maken door hun diensten en voorzieningen toegankelijker te maken door het aanbieden van officiële gemeentelijke documenten in het Engels. Vooral het verstrekken van beschikbare informatie over de Nederlandse cultuur, vervoer en woonruimte in het Engels zou ertoe leiden dat mensen zich snel kunnen aanpassen aan en meer thuis voelen in de nieuwe omgeving.

De twee deelnemers van Oost-Europese en niet-Europese afkomst voegden daaraan toe dat de nadruk moet worden gelegd op het aanpakken van stereotypen. Beiden hebben nare ervaringen gehad met mensen die hen in Zeeland met vooroordelen tegemoet traden. In tabel 2. zijn de voornaamste bevindingen uit de interviews opgenomen.

Tabel 2. Overzicht bevindingen interviews met internationale studenten en alumni

Belangrijkste vrijetijdsfactoren	Natuur Infrastructuur
Belangrijkste leefbaarheidsindicatoren	Werkgelegenheid Salaris Uitgaan
Leefbaarheidsprioriteiten	Economische factoren > Vrije tijdbesteding
Andere belangrijke leefbaarheid factoren	Internationale studenten en alumni willen graag in een omgeving leven waar services en faciliteiten in het Engels aangeboden worden en de bevolking een positieve instelling heeft tegenover andere culturen.
Voorkeur leefomgeving	Internationale studenten en alumni die zich al op een plek willen vestigen hebben een voorkeur voor grotere steden binnen Nederland zoals Rotterdam, Den Haag, Leiden, Breda en Maastricht, omdat deze meer baankansen bieden en internationaal vriendelijker zijn. Binnen Zeeland is Middelburg het meeste populair, omdat deze stad relatief veel leefbaarheidsfactoren vervuld.
Verbeteringen voor de regio Zeeland	Zeeland moet internationaal vriendelijker worden. De provincie Zeeland moet meer services, faciliteiten en banen aanbieden in het Engels en vaardigheden gerelateerd aan interculturele communicatie koesteren om de regio aantrekkelijker te maken voor internationale studenten en alumni.

3. CONCLUSIE

Voor dit project stond voorop om inzicht te krijgen in de beweegredenen van HZ- en Scalda-studenten die gaan afstuderen om zich in de regio Zeeland te vestigen. De centrale onderzoeksvraag daarbij was:

Welke leefbaarheidsindicatoren zijn voor (bijna) afgestudeerde studenten HZ en Scalda van belang voor de keuze om zich wel of niet in de regio Zeeland te vestigen na hun afstuderen?

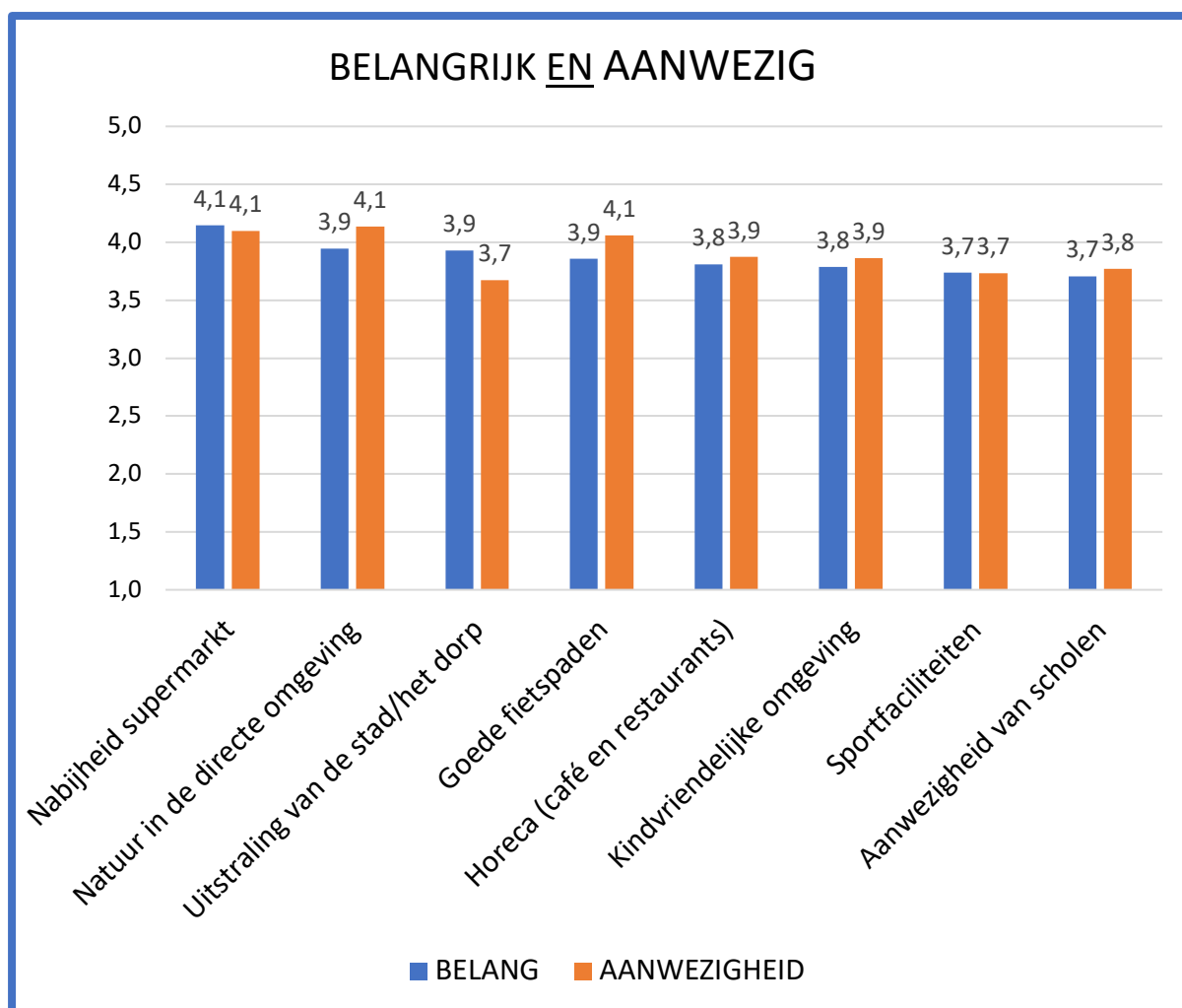
Om hierop antwoord te kunnen geven is gekozen voor een opzet waarbij vanuit meerdere invalshoeken informatie is verzameld. Daarbij zijn we van start gegaan met een verkorte literatuurstudie naar leefbaarheid. Hieruit is naar voren gekomen dat onderzoek naar leefbaarheid al eerder is uitgevoerd. Het werk van Leidelmeijer en collega's (2019) met de Leefbaarometer is daar een goed voorbeeld van. Niettemin is onder jongeren en specifiek onder HZ- en Scalda-studenten tot op heden nog geen onderzoek hiernaar verricht.

Op basis van de literatuurstudie hebben wij daarom een lijst met indicatoren opgesomd die belangrijk kunnen zijn voor de keuze van deze studenten om zich al dan niet zich te vestigen in de regio Zeeland. Om die indicatoren te valideren onder deze doelgroep, hebben wij gekozen om deze factoren verder te bespreken ter verdieping van de mogelijke leefbaarheidsindicatoren. Dat is gedaan aan de hand van een drietal focusgroepdiscussies met voormalige en laatstejaars HZ en Scalda-studenten. Op basis van deze discussies werd de lijst van indicatoren verder aangepast.

De idee was om onder een grotere groep (laatstejaars)studenten de indicatoren te toetsen om een algemeen beeld te kunnen geven van hetgeen voor die studenten van belang is. Om deze verder te kunnen generaliseren zijn daarom de resultaten van de focusgroepen vertaald naar een vragenlijst die is uitgezet onder nationale HZ- en Scalda-studenten.

Het huidige onderzoek geeft antwoord op de vraag welke leefbaarheidsindicatoren voor jonge professionals van belang zijn, welke indicatoren aanwezig zijn in Zeeland volgens jonge professionals en welk onderscheid er is tussen belangrijke en minder belangrijk elementen (zie figuren 6 en 7).

Figuur 6. Belangrijke leefbaarheidsindicatoren die aanwezig zijn

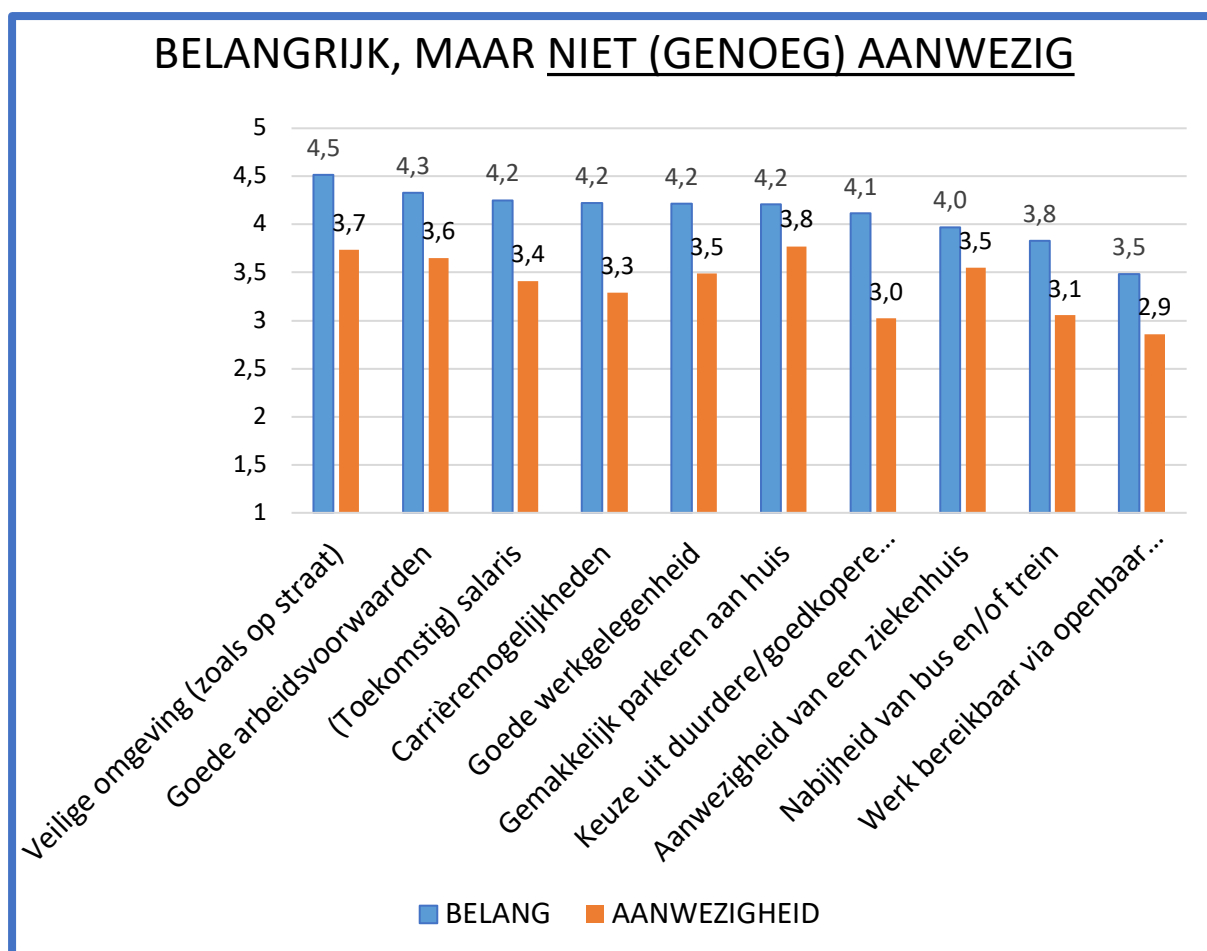

Noot: In blauw is het belang van elke indicator aangegeven, in oranje de aanwezigheid van de indicatoren vanuit de perceptie van de student/alumnus. De indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Zeer onbelangrijk) tot 5 (Zeer belangrijk) voor belang; de indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Voldoet helemaal niet) tot 5 (Voldoet helemaal wel) voor aanwezigheid in Zeeland.

De scores boven de 3,5 zijn meegenomen als belangrijke leefbaarheidsindicatoren volgens jonge professionals. Op basis daarvan zijn indicatoren die kunnen worden beschouwd als 'unique selling points':

- Nabijheid supermarkt
- Natuur in de omgeving
- Uitstraling van de stad of het dorp
- Fietspaden
- Horeca
- Kindvriendelijke omgeving
- Sportfaciliteiten
- Aanwezigheid van scholen

Figuur 7. Belangrijke leefbaarheidsindicatoren die aanwezig zijn

Noot: In blauw is het belang van elke indicator aangegeven, in oranje de aanwezigheid van de indicatoren vanuit de perceptie van de student/alumnus. De indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Zeer onbelangrijk) tot 5 (Zeer belangrijk) voor belang; de indicatoren zijn gemeten op een Likert schaal van 1 (Voldoet helemaal niet) tot 5 (Voldoet helemaal wel) voor aanwezigheid in Zeeland.

Uit de figuur komt naar voren dat volgens de perceptie van jonge professionals er meerdere leefbaarheidsindicatoren van belang zijn (scores boven de 3,5), maar dat deze als onvoldoende aanwezig in Zeeland worden ervaren (scores boven de 3,0; voldoet niet noch wel). Als we daar de belangrijke leefbaarheidsindicatoren (hoogste scores) en het verschil met minst aanwezig eruit halen, dan gaat het om:

- Gemakkelijk parkeren aan huis
- Carrière mogelijkheden
- (Toekomstig) salaris
- Veilige omgeving
- Goede arbeidsvoorwaarden

In bijlage 5 zijn aanvullende analyses opgenomen zoals de leefbaarheidsindicatoren en het verschil van belang en aanwezigheid tussen HZ- en Scaldastudenten naar geslacht, Zeeuw versus niet-Zeeuw en onderscheid naar de verschillende opleidingen.

Internationale studenten vormen een aparte groep. Zij hebben immers een andere oriëntatie en kennis van Zeeland. Uit het onderzoek onder deze groep blijkt dat goede informatie noodzakelijk is.

Het aantrekken en behouden van deze groep lijkt na de coronacrisis des te belangrijker te worden. Daarvoor dient per regio onderzocht te worden wat nodig is en hoe 'best practices' ingezet kunnen worden (zie Harmelink et al., 2020).

De resultaten van dit onderzoek geven inzicht voor de provincie Zeeland en andere stakeholders om te bezien hoe hierop kan worden ingespeeld. De belangrijkste vragen daarbij zijn welke onderdelen beheersbaar/beïnvloedbaar zijn en welke niet. Hoe kan in een 'totaalpakket' naar jonge professionals gecommuniceerd worden wat er in Zeeland mogelijk en aantrekkelijk is voor hen? De aanbevelingen geven hiertoe een aanzet.

4. AANBEVELINGEN

De bevindingen uit het onderzoek geven een nieuwe impuls voor het begrijpen van de leefwereld van jonge professionals die de Zeeuwse arbeidsmarkt (kunnen gaan) betreden. Of zij zich in de regio Zeeland willen vestigen hangt af van meerdere factoren. Waar een uitdaging ligt is in de indicatoren waarop Zeeland onvoldoende scoort zoals:

- Veiligheid
- Arbeidsvoorwaarden
- Toekomstig salaris
- Carrière mogelijkheden
- Werkgelegenheid
- Gemakkelijk parkeren aan huis
- Keuzemogelijkheden van woningen
- Aanwezigheid van ziekenhuis
- Nabijheid van bus en/of trein
- Werk bereikbaar via openbaar vervoer.

Het gaat dan niet zozeer om in te zetten op één specifieke leefbaarheidsindicator, maar veel meer om het schetsen van een totaalplaatje.

- Om de economische leefomgeving in Zeeland beter voor het voetlicht te brengen onder jonge professionals zou een samenwerking met betrokkenen, zoals een Zeeuwse Connectie en TWZ, een optie zijn om na te denken over het vormen van een 'totaalplaatje' van de indicatoren salaris, arbeidsvoorwaarden, carrière mogelijkheden en werkgelegenheid. Dit kan worden afgezet tegen wat andere Nederlandse provincies hebben te bieden. Dit kan vervolgens weer worden vertaald naar een wervende boodschap voor de aantrekkelijkheid van Zeeland.
- Met Zeeuwse woningcorporaties en gemeentes zou kunnen worden bekeken welk woningaanbod -in de ogen van jonge professionals- aantrekkelijk is en hoe hierin kan worden voorzien en hoe hierin kan worden bemiddeld.
- Qua infrastructuur, zie de scores op de nabijheid van bus en/of trein en werk bereikbaar via openbaar vervoer, hangt het af van de vestigingsplaats. Zo zijn in de steden Goes, Middelburg en Vlissingen de dienstregelingen van trein en bus niet slecht, maar in de dorpen wordt dit minder goed ervaren.
- De keuze voor centralisatie van de zorg is recentelijk gemaakt. Het benadrukken van andere zorgmogelijkheden zoals een huisartsenpost en zorgmogelijkheden zou hierbij een rol kunnen spelen.
- In de perceptie van jonge professionals wordt veiligheid aangegeven als belangrijke leefbaarheidsindicator die onvoldoende aanwezig is. Echter zijn er verschillen tussen de mening van nationale studenten en internationale studenten. De laatste groep ervaart veiligheid op een andere manier. Dat kan te maken hebben met de vestigingsplaats (in de stad versus in een dorp) en in vergelijking met wat men gewend is, zoals in hun plaats van afkomst. Het verdient daarom de aanbeveling om dit verder te onderzoeken.

Op basis van de eerste inzichten die dit onderzoek oplevert, pleiten we daarom voor vervolgonderzoek. Concreet denken we aan het volgende:

LeefbaarheidsMonitor voor Jonge Professionals

Middel

De vragenlijst dient als een monitor, die verder moet worden uitgezet onder meerdere groepen, zoals Zeeuwse alumni die zich in en buiten de regio Zeeland hebben gevestigd. Internationale studenten vormen ook een belangrijke subdoelgroep waarnaar vervolgonderzoek gedaan zou moeten worden. Zij hebben immers een andere beleving van de provincie Zeeland dan studenten die afkomstig zijn uit de regio. De interviews vormen hiervoor een concrete leidraad. Samenwerking met UCR is wenselijk, evenals met Scalda voor het aantrekken van potentiële studenten. De interviews die gehouden zijn vormen een leidraad voor het bevragen van (toekomstige) studenten.

Doel

De focusgroepdiscussies en interviews met studenten evenals de vragenlijst gaven een eerste idee over de ervaringen van studenten van leefbaarheid. Het volgen van studenten na hun studietijd over meerdere jaren zou meer informatie kunnen geven over hun ervaringen en percepties. Daarmee kunnen de provincie Zeeland en andere betrokkenen een beter beeld krijgen van welke indicatoren van belang zijn in verschillende fasen van jonge professionals door de tijd heen. Daarmee kun je uiteindelijk beter inspelen op trends en behoeftes van jonge professionals.

Kennisdeling

Ter kennisdeling van de inzichten die dit project oplevert voor andere partijen stellen we voor om een aantal coalitiepartners te werven. We denken dan aan alle kennisinstellingen in Zeeland, de provincie, gemeentes, Zeeuwse werkgevers en andere betrokkenen zoals intermediairs voor vestiging en woningvoorziening. Ofwel (op verzoek) aan te sluiten bij bestaande initiatieven zoals een Navigatieteam Zeeland. Frequentie updates over lopende initiatieven zijn belangrijk. Hierbij kunnen wij elkaar informeren maar ook inspireren en de samenwerking opzoeken om krachten te bundelen. Mogelijk dat daarvoor een georganiseerd (online) platform ten dienste zou kunnen staan.

5. PUBLICITEIT

Bekendheid aan het onderzoeksproject is besteed en gedeeld via interne kanalen VAN Scalda en HZ:

<https://hz.nl/nieuws/hz-en-scalda-doen-onderzoek-naar-studentenbindingFprof>

Ook zijn de onderzoeksactiviteiten gedeeld via LinkedIn. Omroep Zeeland heeft aandacht besteed aan het onderzoek via een radio-uitzending: <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/14114906/wanneer-blijven-jongeren-na-hun-studie-in-zeeland-sport-uitgaan-veiligheid-en-natuur-zijn-belangrijk> en een televisiereportage, zie: <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/14143871/onderzoek-naar-beweegredenen-studenten-om-de-provincie-te-verlaten-we-willen-in-hun-hoofden-kijken>

In de PZC is een persbericht opgenomen, zie: <https://www.pzc.nl/zeeuws-nieuws/waarom-blijven-of-vertrekken-studenten~afbfd8da/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Op dinsdag 17 mei 2022 IS een themasessie georganiseerd voor provincie Zeeland, stakeholders en geïnteresseerden.

6. REFERENTIES

- Harmelink, H., Kalse, M., & van Gerwen, A. (2020). *Behoud internationaal talent voor Nederland*. Binnenlands Bestuur. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/bind-en-behouden-van-internationaal-talent>.
- Leidelmeijer, K. (2012). *Buurtparticipatie en leefbaarheid*.
- Leidelmeijer, K., Middeldorp, M., & Marlet, G. (2019). *Leefbaarheid in Nederland 2018 - Een analyse op basis van het Leefbaarometer 2018*.
- Leidelmeijer, K., & Marlet, G. (2011). *Leefbaarheid in krimpgebieden: een verkenning van de relatie tussen bevolkingskrimp en leefbaarheid*.
- Nuffic. (n.d.). *Make it in the Netherlands!* Retrieved April 20, 2022, from <https://www.nuffic.nl/onderwerpen/over-ons/make-it-in-the-netherlands>.

7. BIJLAGEN (LINK)

Bijlage 1	Overzicht uitstroom HZ-studenten, TWZ Uitstroomrapport, 2019 uit projectvoorstel
Bijlage 2	PowerPointpresentatie t.b.v. focusgroep discussies
Bijlage 3	Vragenlijst
Bijlage 4	Steekproefbeschrijving
Bijlage 5	Resultaten aanvullende analyses